

УДК 351.74

DOI <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2022-81-4-1-200-203>**Плахотний Артем Павлович,**

підполковник поліції

*(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро)*ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2700-0214>**Карпенко Олександр Миколайович,**

капітан поліції

*(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро)*ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0643-3205>

ЩОДО РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ «ЗАСТОСУВАННЯ» ТА «АКТИВНЕ ЗАСТОСУВАННЯ» ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті зосереджено увагу на порівнянні термінів застосування та активного застосування вогнепальної зброї. Розглянуто окремі аспекти застосування вогнепальної зброї працівниками Національної поліції України під час виконання службових обов'язків.

Проаналізовано чинні нормативно-правові акти, які розмежовують терміни щодо застосування та активного застосування вогнепальної зброї, охарактеризовано основні наукові думки щодо окресленої проблематики. Авторами визначено основні відмінності між поняттями «застосування вогнепальної зброї» та «активне застосування вогнепальної зброї».

Ключові слова: розмежування, застосування, активне застосування, зброя, вогнепальна зброя, тілесні ушкодження.

Постановка проблеми. Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, у зв'язку із чим держава повинна забезпечити реалізацію прав і свобод громадян.

Одним із центральних органів виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, є Національна поліція України.

Варто звернути увагу на те, що поліцейський на всій території України незалежно від посади, яку він обіймає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів із метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції. [1].

Зазначене свідчить про те, що поліцейський повинен постійно готовим до професійного втручання в ту чи іншу ситуацію, яка виникає як під час виконання ним службових обов'язків, так і поза ними. Особливо

це стосується патрульних поліцейських, які першими реагують на повідомлення про правопорушення, а також враховуючи їхнє цілодобове несення служби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо розмежування понять «застосування» та «активне застосування» вогнепальної зброї було і залишається актуальним. Дану проблематику досліджували у своїх працях В.І. Осадчий, Т.П. Мінка, В.П. Тимофєєв та інші. Однак єдиного та чіткого підходу щодо розмежування понять «застосування» та «активне застосування» на науковому рівні досі не вироблено.

Метою статті є наукове дослідження та розмежування понять «застосування» та «активне застосування» вогнепальної зброї поліцейськими відповідно до чинного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Найбільш суворим заходом примусу є застосування вогнепальної зброї, у зв'язку із чим вкрай важливим є дотримання вимог законодавства поліцейськими з метою недопущення перевищення повноважень та завдання шкоди. Зазначене актуалізує дослідження нормативно-правового регулювання відносин у сфері застосування поліцейських заходів примусу, у тому числі застосування вогнепальної зброї під час виконання поліцейськими своїх повноважень.

У контексті нашого дослідження варто звернути увагу саме на термінологічні характеристики понять «застосування» та «активне застосування» вогнепальної зброї.

Почнемо з того, що в Україні питання застосування вогнепальної зброї закріплено в ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» [1].

Сам факт закріплення на законодавчому рівні найсуворішого заходу примусу є позитивним і таким, що відповідає міжнародним правовим актам щодо застосування вогнепальної зброї. Водночас постають питання щодо термінології, вжитої в статті, яка регламентує застосування вогнепальної зброї.

Відповідно до ст. 46 Закону поліцейський уповноважений на зберігання, носіння вогнепальної зброї, а також на її застосування і використання лише за умови, що він пройшов відповідну спеціальну підготовку.

Відповідно до ч. 10 коментованої статті прописано, що поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомляти свого керівника про застосування вогнепальної зброї, а також негайно повідомити про активне застосування вогнепальної зброї свого керівника, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора. Увівши поняття «активне застосування», законодавець не розкриває його і не пояснює різницю між ним і терміном «застосування».

Законодавець розмежує, що при застосуванні зброї поліцейський повинен повідомити про це керівника, а при активному застосуванні зброї негайно повідомляється безпосередній керівник, який зобов'язаний передати дану інформацію центральному органу управління поліції та відповідному прокурору.

Як ми бачимо, ст. 46 Закону практично у кожній частині містить дискусійні положення, як в контексті визначення самого змісту, так і в питанні ігнорування мовних законів при побудові речень. Не виключенням є і ч. 10 ст. 46, тому що, по-перше, є розмитим питання інформування керівника при застосуванні та активному застосуванні вогнепальної зброї, по-друге, не зрозуміло, як можна розрізнити поняття «активне застосування вогнепальної зброї» від «застосування вогнепальної зброї»?

Вважаємо за доцільне зосередити увагу на порівнянні термінів застосування та активного застосування вогнепальної зброї.

Існує думка колективу авторів Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ у науково-практичному коментарі Закону України «Про Національну поліцію України», які визначили активне застосування зброї як застосування вогнепальної зброї без попередження. Випадками такого застосування є:

1) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;

2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей;

3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;

4) якщо особа чинить збройний опір;

5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю [2, с. 220].

У вказаній роботі В.І. Осадчий провів етимологічний аналіз терміна «застосовувати» та визначив, що це використання, вживання чого-небудь з користю, корис-

тування чимось, що виражається в активній поведінці. Враховуючи це, можна дійти висновку, що В.І. Осадчий фактично прирівнює зміст термінів «застосування» та «активне застосування вогнепальної зброї» [3, с. 156].

Водночас даним колективом зроблено висновок, що це є не доцільним та помилковим, адже згідно з ч. 13 ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» окреслено вичерпний перелік підстав використання вогнепальної зброї поліцейським, а саме: «Поліцейський може використати вогнепальну зброю для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю поліцейського та інших осіб» [1].

Також у коментарі наголошено, що різниця між двома термінами полягає у тому, що застосувати вогнепальну зброю поліцейський може лише до людини, а використати для забезпечення допоміжних функцій: виклик підкріплення та подання сигналу тривоги [4, с. 238].

У даній роботі фактично прирівнюється зміст термінів «застосування» та «активне застосування» вогнепальної зброї, що, на нашу думку, є не досить доцільним. Колектив авторів визначив застосування зброї як застосування вогнепальної зброї без попередження.

Однак ми можемо погодитися виключно з тим, що активно застосувати вогнепальну зброю поліцейський може лише до людини.

Вважаємо, що процес застосування вогнепальної зброї охоплює такі етапи: оголення вогнепальної зброї, приведення її до бойової готовності, спрямування у бік правопорушника, здійснення пострілу за наявності підстав, передбачених статтею 46 Закону України «Про Національну поліцію» без завдання шкоди здоров'ю та життю особи правопорушника.

При аналізі чинних норм законодавства, які регулюють процес застосування та активного застосування вогнепальної зброї, нами була виокремлена досить суттєва різниця та відмінність між даними процесами, яка полягає в тому, що про застосування вогнепальної зброї поліцейський повинен повідомити письмово виключно свого керівника, а щодо факту активного застосування, то правоохоронець зобов'язаний повідомити керівника, який, у свою чергу, має обов'язок проінформувати відповідного прокурора та центральний орган управління поліції, що зазначено в ч. 10 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію» [1] та у пункті 54 Розділу II «Кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, пов'язані з поліцейськими, працівниками та курсантами (слухачами) навчальних закладів (навчальних центрів) зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, та об'єктами, де вони розташовані» «Переліку правопорушень та подій, інформація про які подається до центрального органу управління поліції, головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві», затвердженого Наказом НПУ від 04.07.2018 року № 645 [5].

У «Переліку правопорушень та подій, інформація про які подається до центрального органу управління поліції, головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві», затвердженого Наказом НПУ від 04.07.2018 року № 645, визначено, що у випадку застосування, використання зброї поліцейським або необережного поводження зі зброєю поліцейським, що призвело до загибелі чи поранення людини, правоохоронець повинен протягом 30 хвилин повідомити про даний факт центральний орган управління поліції. Виключенням є факти

застосування вогнепальної, про які не повідомляється центральний орган управління поліції, однак про факти активного застосування завжди повідомляється [5].

І як підсумок, поєднуючи між собою чинні положення ЗУ «Про Національну поліцію» «Перелік правопорушень та подій, інформація про які подається до центрального органу управління поліції, головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві», затвердженого Наказом НПУ від 04.07.2018 року № 645, можемо констатувати, що застосування зброї може вважатися активним лише в тому випадку, коли особи внаслідок цього було спричинено загибель, каліцтво або травмування. Про що поліцейський повідомляє керівнику, який зобов'язаний проінформувати про це прокурора та центральний орган управління поліції.

Висновки. Отже, підсумовуючи все вищевикладене, варто сказати, що застосування вогнепальної зброї поліцейським полягає в оголенні, приведенні в готовність та здійсненні пострілу за наявності підстав, які перед-

бачені статтею 46 ЗУ «Про Національну поліцію», без завдання шкоди життю та здоров'ю особи або будь-якому об'єкту. Після такого застосування поліцейський повинен повідомити про цей факт безпосереднього керівника для проведення подальшого службового розслідування та списання використаних набоїв [6; 7].

Активне застосування вогнепальної зброї, у свою чергу, полягає в оголенні вогнепальної зброї, приведення її до бойової готовності, спрямування у бік правопорушника та здійснення пострілу з обов'язковим нанесенням особі тілесних ушкоджень.

Після активного застосування вогнепальної зброї поліцейський зобов'язаний негайно повідомити свого керівника, який повинен проінформувати відповідного прокурора та центральний орган управління Національної поліції для призначення службового розслідування, списання набоїв і внесення відомостей в ЄРДР та початку досудового розслідування за фактом нанесення шкоди здоров'ю або смерті особи внаслідок дій поліцейського [6; 7; 8].

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 25.10.2022 р.).
2. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / кол. авт.; кер. авт. кол. д.ю.н., доц. Т.П. Мінка. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 480 с.
3. Осадчий В.І. Кримінально-правова складова регламентування поліцейських заходів примусу в Законі України «Про Національну поліцію». *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2015. № 4. С. 154–160.
4. Тимофеев В.П. Активне застосування вогнепальної зброї: поняття та характеристика. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 12 березня 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 237–238.
5. Наказ Національної поліції України № 645 від 04.07.2018. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/> (дата звернення: 25.10.2022 р.).
6. Наказ Національної поліції України № 893 від 07.11.2018. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/> (дата звернення: 25.10.2022 р.).
7. Наказ Національної поліції України № 828 від 11.10.2018. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/> (дата звернення: 25.10.2022 р.).
8. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 25.10.2022 р.).

References

1. Zakon Ukrainy «Pro Natsionalnu politsiiu» vid 02.07.2015 № 580-VIII. Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
2. Naukovo-praktychnyi komentar Zakonu Ukrainy «Pro Natsionalnu politsiiu» (2015). Kol. avt.; ker. avt. kol. d.iu.n., dots.T.P. Minka. Dnipro : Dnipropetr. derzh. un-t vnutr. sprav. [in Ukrainian]
3. Osadchyy V.I. (2015) Kryminalno-pravova skladova rehlementuvannia politseyskykh zakhodiv prymsu v Zakoni Ukrainy «Pro Natsionalnu politsiiu» [The criminal law component of the regulation of police coercive measures in the Law of Ukraine "On the National Police"]. *Yurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne parvo. - Legal Bulletin. Air and space law*, 154-160 [in Ukrainian]
4. Tymofiev V. P. (2021) Aktyvne zastosuvannia vohnepalnoi zbroi: poniattia ta kharakterystyka [Active use of firearms: concept and characteristics]. *Mizhnarodna ta natsionalna bezpeka: teoretichni i prykladni aspekty - International and national security: theoretical and applied aspects: materials of the V International Scientific and Practical Conference (m. Dnipro, 12 bereznia 2021 r.)*, (pp. 237-238) Dnipro: DDUVS [in Ukrainian]
5. Nakaz Natsionalnoi politsii Ukrainy № 645 [Order of the National Police of Ukraine No. 645]. (n.d.). <http://tranzit.ltd.ua>. Retrieved from: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz> [in Ukrainian]
6. Nakaz Natsionalnoi politsii Ukrainy № 893 [Order of the National Police of Ukraine No. 893]. (n.d.). <http://tranzit.ltd.ua>. Retrieved from: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz> [in Ukrainian]
7. Nakaz Natsionalnoi politsii Ukrainy № 828 [Order of the National Police of Ukraine No. 828]. (n.d.). <http://tranzit.ltd.ua>. Retrieved from <http://tranzit.ltd.ua/nakaz> [in Ukrainian]
8. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukrainian]

Plakhotnyi Artem,

Lieutenant Colonel of the Police

(Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2700-0214>

Karpenko Oleksandr,

Police Captain

(Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0643-3205>

**CONCERNING THE DEFINITION OF THE CONCEPTS OF “USE” AND “ACTIVE USE”
OF FIREARMS BY POLICE OFFICERS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE**

The article focuses on comparing the terms of use and active use of firearms. Some aspects of the use of firearms by employees of the National Police of Ukraine during the performance of official duties are considered.

The National Police of Ukraine is one of the central bodies of the executive power that serves society by ensuring the protection of human rights and freedoms, countering crime, and maintaining public safety and order.

It is worth paying attention to the fact that a police officer throughout the territory of Ukraine, regardless of the position he holds, location and time of day, in the event that any person addresses him with a statement or notification of events that threaten personal or public safety, or in the event upon direct detection of such events is obliged to take the necessary measures for the purpose of rescuing people, providing assistance to persons who need it, and to notify the nearest police authority.

The above indicates that a police officer must be constantly ready for professional intervention in any situation that arises both during the performance of his official duties and outside of them. This is especially true for patrol officers, who are the first to respond to reports of crime, and given their 24-hour duty.

The most severe measure of coercion is the use of firearms, in connection with which it is extremely important for the police to comply with the requirements of the law in order to prevent excesses of authority and causing harm. The aforementioned actualizes the research of normative and legal regulation of relations in the sphere of the application of police coercive measures, including the use of firearms during the police officers' performance of their powers.

In the context of our research, it is worth paying attention to the terminological characteristics of the concepts of “use” and “active use” of firearms.

The current legal acts, which delimit the terms regarding the use and active use of firearms, have been analyzed, and the main scientific opinions regarding the outlined issues have been characterized. The authors identified the main differences between the concepts of “use of firearms” and “active use of firearms”.

Key words: demarcation, application, active use, weapon, firearm, injuries.

Надіслано до редколегії 15.11.2022